

**"PO SVOBODI JE V VAS PRŠU HUDIČ!": POMEN USTNE ZGODOVINE
ZA RAZKRIVANJE MITOLOŠKIH STRUKTUR V PRETEKLOSTI –
PRIMER SPOMINJANJA RAKITLJANOV**

Vida ROŽAC DAROVEC

Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče,
Garibaldijeva 1, 6000 Koper, Slovenija
e-mail: VidaRozacDarovec@zrs.upr.si

IZVLEČEK

V prispevku so analizirani spomini Istranov na spreminjajoče se politične razmere v povojnem obdobju, načini, kako so se "mali ljudje" prilagajali radikalnim družbenim in političnim povojnim spremembam, ki so jih preživeli, in kako svojo osebno zgodovino usklajujejo s svojimi današnjimi življenji in prevladujočo družbeno ideologijo.

Ključne besede: ustna zgodovina, opozicijski spomini, pozaba, povojno obdobje, Istrani

**"DOPO LA LIBERTÀ VENNE NEL PAESE IL DIAVOLO!": L'IMPORTANZA DELLA
STORIA ORALE PER LO SVELAMENTO DELLE STRUTTURE MITOLOGICHE
DEL PASSATO – L'ESEMPIO DEI RICORDI DEGLI ABITANTI DI RAKITOVEC**

SINTESI

Il contributo analizza come gli istriani ricordino le mutabili circostanze politiche del dopoguerra, le modalità attraverso cui "la gente comune" si adattò e sopravvisse ai radicali cambiamenti sociali e politici di quel periodo, e come oggi essi concilino le proprie storie personali con le loro vite attuali e l'ideologia sociale dominante.

Parole chiave: storia orale, ricordi contrapposti, oblio, il dopoguerra, gli istriani

UVOD

Osrednji namen prispevka je na primeru analize intervjujev, ki smo jih zbirali v istrski vasi Rakitovec, prikazati, kako nam lahko ustna zgodovina pomaga razumeti vpliv ideologije in mitologije na posameznika in družbo pri konstituiranju individualnega in kolektivnega spomina. Na to je opozoril že *Alistair Thompson* v delu *Anzac: exploring national myth and memory in Australia* (1990), kjer opozarja, da ustna zgodovina pomaga razkrivati možnosti in težave pri razvijanju drugačnih, "družbeno opozicijskih" spominov in posledično prispevati k bolj demokratični verziji preteklosti.

Pri obravnavi spominov je namreč treba upoštevati dejstvo, da ljudje spremenimo ali potlačimo spomine na boleče izkušnje, ki niso ubrani s trenutno identiteto, ali pa tiste, ki jih ne zmoremo "predelati", saj so naši spomini, če jih ne uskladimo z družbenimi normami in kolektivnimi pogledi na preteklost, tvegani in boleči. V nezavednem strahu pred družbeno izključenostjo oblikujemo spomine, ki so v skladu z družbenimi pričakovanji. Pomen ustne zgodovine je med drugim tudi v tem, da nam prek analize spominov pomaga razumeti ideološke mehanizme in prepletanje zgodovinskih, mitoloških in ideoloških vizij družbe (Thompson, 1990, 73–82).

V tem kontekstu so analizirani spomini prebivalcev istrske vasice na spreminjajoče se politične razmere v povojnem obdobju ter načini, kako so se "mali ljudje" prilagajali radikalnim družbenim in političnim spremembam, ki so jih preživeli, in kako so svojo osebno zgodovino usklajevali s svojimi življenji in prevladujočo družbeno ideologijo.

ZAMOLČANI SPOMINI

Na primeru raziskave, ki sem jo v letu 2004 (prim. Rožac Darovec, 2005) opravila med vaščani Rakitovca, vasi ob hrvaško-slovenski meji, prikazujem pomen, ki ga ima ustna zgodovina za odstiranje zamolčanih in potlačenih spominov neke skupnosti.

Ko smo leta 1988 v vasi postavljali priložnostno razstavo, so bile v ospredju njihovih pripovedi glorifikacija sodelovanja v partizanskem gibanju, pripovedi o medvojnih junaštvih ipd., kar se je prekrivalo s takratno prevladujočo ideologijo.

Ko pa smo leta 2004 opravili terensko raziskavo, so informatorji ta čas, tudi zaradi demokratizacije političnega prostora, ki se je med tem zgodila, svoje osebne zgodbe interpretirali iz povsem drugih, novih izhodišč. Paradoksalno je, da v spominih na "čas svobode", kljub temu da ga tako poimenujejo, ne glorificirajo več akta osvoboditve izpod fašizma in priključitve Primorske k matični domovini, ki sicer v nacionalni zgodovini zaseda eno osrednjih identifikacijskih točk (prim. Dota, 2010).

Na dan so prišle nove zgodbe in razlage, pri čemer je razumeti, da so bile tudi ideološke izbire pogojene predvsem s strategijami preživetja. Povojnega časa so se spominjali kot enega najtežjih obdobj, ki je v njihova življenja prineslo radikalne spremembe glede načinov preživetja in delovanja. Na dan so prihajali potlačeni spomini, ki so se nanašali na krivice, ki so jim jih povzročili predvsem *lokalni* protagonisti prejšnjega režima, kot npr. na razmejevanje s Hrvaško, kolektivizacijo, med- in povojne usmrtitve, komunistično odvrčanje od tradicionalnih verovanj in vrednot itd.

Razmejevanje s sosednjo Hrvaško je bilo zaradi političnih in družbenih okoliščin dolgo časa potisnjeno v pozabo. Vas je bila namreč v času Italije vključena v občino Buzet, ki je po sporazumu med hrvaškimi in slovenskimi partizani pripadla Hrvaški, nekatere vasi, med njimi tudi Rakitovec, pa Sloveniji. Kljub sporazumu pa so po pričevanju vaščanov Hrvati pritiskali in izsiljevali vaščane zaradi njihovega sodelovanja v fašističnih organizacijah in jih prisilili, da so se mobilizirali v hrvaške partizanske enote.

Pritisk iz Čičarije oziroma s Hrvaške, ki je bil pogojen s poskusom vključitve Rakitovca v okvir hrvaškega ozemlja, je prenehal, ko so se politični vrhovi dokončno dogovorili, da Rakitovec vendarle sodi v okvir Slovenije in je bilo nato še nekaj za vojsko sposobnih mož mobiliziranih v slovensko partizansko vojsko.

V tem kontekstu moramo brati poročilo Franca Ostanka, ki je v petdesetih letih 20. stoletja raziskoval slovensko-hrvaško jezikovno mejo, in pravi, "*da so Rakitljani izredno zavedni in jih je večina sodelovala v NOV. Iz te vasi nihče ni odšel v Trst ilegalno. Prebivalci so zavedni Slovenci. Berejo Slovenskega poročevalca (3), list Jadran (10), Pionirja in Cicibana*" (Ostaneč, 1992, 250).

Tudi vaški Krajevni narodnoosvobodilni odbor, ki je bil izvoljen avgusta 1944 in je po vojni 17. novembra 1945 poslal pozdravno pismo Titu ob zmagi na volitvah za ustavodajno skupščino, je izrazil željo za priključitev k Jugoslaviji (Pahor, 1998, 561). Rakitovec je namreč do mirovne pogodbe z Italijo, ki je stopila v veljavo 15. septembra 1947, ko je bil priključen Sloveniji in s tem Jugoslaviji, spadal v cono B Julijske krajine.

Kljub temu da nam viri in poročila iz tega časa govorijo o navdušenju nad novonastalo politično situacijo, o Rakitljanih pa kot o navdušenih partizanih in aktivistih, pa so pripovedi vsaj v delni kontradikciji z današnjimi pripovedmi vaščanov, ki smo jih pridobili s poglobljenim spraševanjem. Informatorji so nam po večkratnih navzkrižnih pogovorih zaupali, da so morali (!) iti v hrvaške partizane pod grožnjo zaradi sodelovanja mnogih vaščanov s fašistično oblastjo v času med vojnoma in posledično zaradi strahu pred grožnjami hrvaških partizanskih struktur, ki so si na ta način želeli prilastiti vas, ki naj bi pripadla Sloveniji. Dogodkov se spominjata vaščana, ki sta bila tudi sama mobilizirana:

"[D]jecembra so gori u Čičih formirali partizansko brigado. I poljer je Keko, ki je godo rimoniko u Breste ino je bil povezan sz Čiči, reku, da treba, da gremo. Ma niso imeli pravice nas mobilizirat, ki mi smo bili Slovenci. Ma naši so se anka sami ponudili, ker so eni bili upišeni u partito fašista. Ino so se bali, zato so organizirali odbor, za predsednika so dali starega Tarantina. Je pršu Keko ino je klical vse, ki so imeli same sine, ino je reku Keko: 'Fanti moji, kaj čakaste, še niste šli u partizane, čejjo nas Čiči zapaliti, ku ne boste šli.' [...] I taku smo poljer šli marca gori u partizane, jaz ino pokojni Marjo Birbov i Šilar smo zboleli ino smo se vrnili, drugi so šli u Gorski kotar. I Čiči so u tem cejte pobrali eno žensko ino enega moškega i jih hitli u fojbo, gori u Čičariji. Ene par mladih pup so jih teli anka, ma so jih naši aktivisti rešili."

Med najbolj travmatične spomine skupnosti sodijo tudi *med- in poveljni poboji* oz. obračunavanje s sodelavci okupatorja. Vojna je terjala v vasi nekaj žrtev partizanskega nasilja, kar pa je bilo bolj plod osebnega maščevanja kot dejanskega sodelovanja žrtev z okupatorjem. Partizani naj bi po pričevanjih imeli na spisku za likvidacijo okrog dvajset vaščanov, ki so bili v času fašizma vključeni v fašistične organizacije, a so se s pomočjo "vaških odbornikov" uspeli rešiti. Likvidirali so mlado žensko Rožo Miklavčič, domnevno zaradi ovajanja partizanov v Trstu, ko je tja hodila po živež. Po mnenju pričevalcev pa je bil poglavitni razlog osebna užaljenost zavrženega partizana iz Čičarije. Po pričevanjih intervjuvancev naj bi iz Trsta celo nosila zdravila za partizane:

"Moj oča je bil ko en vojaški referent, je bil partizan doma na terenu. In polje so jih prišli iskat eno večer, mojega ateta in še enega, in so jih Hrvati peljali stran. In da morajo podpisat, da sami prevzamejo ali da bodo prišli iskat oni te ljudi, da so sigurni, da ne bi jih vzeli stran. Ma, moj ata je držal za vse i niso pustili nobenega stran. Samo ena dva, eno žensko in enega moškega. Ma njo so pršli iskat nehote, brez da bi znali borci, odborniki ... Sum so imeli Hrvati. Ma naši niso mogli prepoznat, da je. Ma kaj, ko od gor je bila komanda. Ma, tista Roža, ki so jo vzeli stran, ona ni bila izdajalka, ona je hodila v Trst, ona je prinašala iz Trsta hrano, konce in take stvari, kar se je rabilo, in je nosila vele doli na Pregaro in so jo imeli ljudje radi ... In oni so dali njej frmenton, moko, ma ni bila ona izdajalka. Samo njo so vzeli, ker je bil en ljubosumen nanjo, ni se mogel ločit stran in jo je peljal stran ... I so je ubili. I glih takrat je pršu ta slovenski sekretar Darko Peca, da je grejo gor iskat, so prišli tam, da bi jo vzeli, ni bilo več koristi, vsa je bila zdobljena, oči so ji zneli, je reku muj mož, ki je šu gori. Ni bilo več za rešit to žensko."

Vaščan Pjero Moro je bil usmrčen, ker je še pred vojno ovajal finančnim oblastem tihotapce, ki so tihotapili živež iz reške proste cone; tudi v tem primeru ni šlo za sodelovanje z okupatorjem:

"En Pjero Moro je bil špijon od finance. So hodili gori u Opatijo i Reko iskat kafe i cigarete, gori je bila Zona franka, du Danuncija, ino oni so imeli vse poceni, tukaj je bilo kafe štiri lire, gori je bilo 80 čintežimov, pestili so nest pol kile cukra in kafe, eni so šli gori ino so kupili celih ndvajst kil kafe. So prnesli pokojni Roži. I Pjero je bil povezan sz financo u Buzeti. I kadar so pršli partizani, so ga hitli 44. leta u jamo."

Za las je vaškim odbornikom uspelo rešiti tri dekleta, ki so se naivno odzvala vabilu nemških vojakov, ki so jih želeli fotografirati. Šlo je za rosno mlada dekleta, ki jih je fascinirala redka priložnost, da so se lahko slikala. Nekdo jih je ovadil glavnemu štabu iz Čičarije in tako so jih odpeljali. V zadnjem trenutku jih je vaškim odbornikom uspelo rešiti, saj so tudi one kot kurirke sodelovale pri partizanskem odporu:

"Ena od teh pup se je družila sz Nemci zatu, ki jih je špijala i poročala partizanom, je bila ena od glavnih skojev, je nosila pošto, i samo take stvari. I naši odborniki so šli gori i so rekli, da tu so poštene pupe i so jih zadnji cejt rešili. So vre brusili nože, da jih ubijejo."

Ena od intervjuvank opisuje prihod svobode najprej kot olajšanje, saj so lahko spet brez strahu govorili v svojem jeziku in bili na svojem, po drugi strani pa se ga spominja z grenkobo: *"Po svobodi je v vas pršu hudič."*

Razlog za tovrstne izkušnje gre iskati v notranjih konfliktih med protagonisti komunističnega režima in tistimi, ki zaradi strahu sistemu sicer niso odkrito nasprotovali, niso se pa mogli odpovedati tradicionalnim (npr. verskim, ...) običajem in navadam. Stanje slikovito opiše eden od informatorjev:

"To je bilo slabo, prej je bil sveti mir u vasi ino anka med vojno je bil mir u vasi ino smo zmeraj držali skupaj, samo po vojni so naši nekateri, po drugih vaseh ni bilo take mržnje, so začeli uganjat po soje, na primer, da mara bit diferenciacija, ino poljer je bil greh ..."

Po mnenju enega od informatorjev naj bi bile glavni vir nesoglasij radikalno spremenjene okoliščine, ki so vas odrezale od vseh pomembnih središč, predvsem od Trsta, kjer so ljudje prišli do dodatnega zaslužka. Pomanjkanje je posledično prispevalo k raznim krivicam, kot npr. k nepravilnemu razdeljevanju živilskih kart, kar je bil tedaj poglobitveni razlog za vaške spore:

"Mi smo bili sami, štiri otroci ino mama brez očeta. Mama je bila bolana ino nan niso dali tešare [bonov], ki nismo teli it u zadrugo. Eni odborniki so bili dobri, ma eni so gledali samo zase. I tu ni bilo prav, ki jaz son nosila pošto med vojsko i poljer nison dobila nč."

Lokalne oblastne strukture so nad lokalnim prebivalstvom izvajale ideološki pritisk in če so ljudje izrazili najmanjši dvom o sistemu, so pristali v zaporu ali na prisilnem delu. Informatorji navajajo primere treh vaščanov, ki so končali na prisilnem delu zaradi povsem banalnih razlogov in po krivici:

"Brižna pokojna Vardarca je bila bolana in njen mož je bil psihično bolan, ino tajnik Partije je reku, da sej ko je Sovjetska Zveza, da se bo na ojstrico [vrsta slabe trave, op. a.] cepilo žito ino da bo sz ojstrice raslo žito, ino anka da bo se naročilo, kdaj nej pada dež. I ona brižna je rekla, da ona ne verje v tu i so pršli i je dali za več mesco u pržon. I njen brižon mož je hodu cele dneve jokati i kričati u Vinčiče i je ratal še slabljega zdravja. Ino anka pokojon Joso je nekaj malega govoru pruti države, je reku u štariji 'Živel en glaš vina' ali nekaj takega za hec, i en sz Šežane ga je č'l, ma kaj je polje bilo, on je bil preveč star za ga zapret ino so zaprli njegovega sina, Jožeta, ki se je klical kuj on. Je bil zaprt petnajst dan. A sin je delal u Gabrovce na obnovi i ga ni bilo tan, kadar se je tu govorilo. I polje ga je pokojon Longo rešu, ki je šu pričati tan u Sežano, da ni reku."

Ljudem je bilo težko sprejeti tudi odklonilen odnos novih oblasti do Cerkve; za večino vaščanov je bila vera v Boga močnejša od vere v komunizem in pridobitve revolucije. Eden od vodilnih vaščanov je bil denimo izključen iz komunistične partije, ker je žena

dala krstiti hčer. Vaščanka M. pa je končala na prisilnem delu, ker je vodila pobiranje tradicionalnega letnega darovanja (*pober*) duhovniku:

"Kadar smo šli h maši, so tukli za nami sz pokrovačami i kričali za nami 'reakcija'. Ma mi smo vseenaku šli h maši, eni so šli, eni pa ne. Eno pupo so poslali na prisilno delo, ki je poberala pober za gospuda. Tu se je, od kar se spunimo, vs'ko leto poberalo pober za cerkvo ino zatu so je poslali na prisilno delo gori u Prestranok."

Do sporov je prišlo tudi med sorodniki in celo znotraj družin. Iz pričevanj je razbrati, da sta predvsem moške, ki so bodisi prišli iz partizanov bodisi sodelovali v NOB kot aktivisti na terenu, prevzeli povojna evforija in vera v nov sistem. Marsikatera od njihovih žena pa se ni hotela odpovedati tradiciji, ki je zajemala predvsem vero in z njo povezane običaje, kar je privedlo do precejšnjih družinskih nesoglasij, kot npr. v družini ene od informatork:

"Muj mož je bil odbornik, ma jaz son šla vsenako h maši, vsenako ku se je reklo, da tisti, ki bo hodu k maši, ne bo imel nobenih pravic, i komunisti niso hodli u cerkvo."

V najbolj negativnem spominu je ljudem v povojnih letih ostala prisilna kolektivizacija, čemur pa se je marsikateri gospodar uprl. Po mnenju večine je to v vas prineslo največji razdor v povojnem času: *"Ker to je bilo najhujše, ker so potem po tako zvanem ruskem sistemu začeli izsiljevat in prisiljevat ljudi v tiste kmečke obdelovalne zadruge. Ljudje so bili pa proti temu."*

Zadružništvo je ljudi razdelilo na dva dela: tisti, ki so bili "notri", so bili deležni vseh privilegijev, kot so bile npr. živilske karte ali pomoč Rdečega križa; tisti, ki se niso priključili zadrugi, pa so bili stigmatizirani in označeni kot *reakcija*: *"Ino po vojni so si eni zeli več pravic ino so dobili vse, so si zeli bulje parte, več drv, so dobili karte za hrano ino rubo, slabo, slabo, anka Rdeči kiž je bil za njih."*

Razlogi, zaradi katerih se ljudje niso odločali za vstop v zadrugo, so bili bolj zdravorazumske in osebne kot ideološke narave. Večina ljudi namreč ni mogla dojeti, da se morajo odreči svoji lastnini. Mati ene od informatork je hudo zbolela, ker jo je mož komunist hotel spraviti v zadrugo:

"Muj čača je bil partizan in poljer anka komunist, ma moja mama ni tela u zadrugo, je rekla: 'Jaz son vre bila u zadrugi, ku nas je bilo štrnajst na žlici [...]. Ino ni tela it, pa je bil naš tata pr komunisto, ma ni pomagalo. Tu je je taku pretreslo, da je močno zbolela, da je kumaj preživila. Ino anka muj tast je reku: 'Nison jest plaval murje, da bon njim dajal moje žulje.' On je delal u Ameriki, da si je kupil zemljo i naredu štalo."

Večji kmetje, ki so si kmetije pridobili s trdim delom in odrekanjem, niso zaupali manjšim:

"Muj voča je reku: 'Jaz bin šu u zadrugo ma z unimi, ki delajo, ma da bon jast šu u zadrugo sz unimi, ki špilajo karte, ne moren jt.' Ma je reku muj voča, da ni za jt u nobeno partijo, zdej je vuk zdej lisica, se nikdar ne zna, ino je jmo prav."

V neljubem spominu je nekaterim ostala tudi skoraj prisilna udeležba na mladinskih delovnih akcijah na avtocesti *Bratstva in enotnosti*. M., ki je bila nepogrešljiva pri pomoči svoji družini s šestimi otroki in se je proti svoji volji vseeno morala udeležiti delovne akcije, je povedala:

"Ja, in še na udarniško son marala it, jaz sem bla u družini sz šestimi otroki in sem bila najstarejša in son delala doli na gramoznici na postaji, sz ten son pomagala moji družini. Ino odborniki so rekli, da maramo it na udarniško. Ma jaz nison bila pruti sistemi, ma son rabila doma ino muj voča se je zmenu gori na Kozini, da mi ni treba jt. Ma je povedal tu leti u vasi ino so rekli, leti mi komandiramo, ino son morala it. Ma tan smo šle ene par pup u crekvo ino so nas vidli, ino so nas imeli na piki. Jaz son imela bolane noge, so me nesli na delo, da son pisala, kolko je ki naredu. Ino še na konce, kadar so nosili transparente, eni so nosili avijon, tu pomeni, da so delali ku avijon, nan so dali puže, tu pomeni, da smo delali ku puži."

Prav tako se delovni akciji ni mogla izogniti M., ki je dejala, da je morala na delovno akcijo zato, da so lahko starši dobili bone za hrano:

"Ino mene ino M. P. ino D. K. ino še ene par drugih so gnali na udarniško na avtoput, ma je bilo težko, son imela krvava kolena ino smo marali del't na sunce, da so se nan fačuli na glavi spalili. Ma son marala jt, je bilo treba jt, ku so teli moji dobit po kile cukra."

Posebno mesto v pripovedih intervjuvancev zaseda tudi *eksistenčna stiska in pomanjkanje*, povezana z izgubo Trsta, gravitacijskega središča, ki jim je desetletja omogočalo preživetje v okolju, skromnem z zalogami. Druga središča, kot so Pulj, Reka in Ljubljana, so bila daleč in ljudem tuja:

"[...] Ko zdej govorijo o meji, to ni nič. Takrat pa je to bilo hudo, ker nisi imel kje niti en žebel za kupit, nisi imel nobene stvari na svetu. In takrat so bile hranilne karte, to so bile do 5l-ega, 5-ega. In tisti, ki je imel hranilno karto, je nekaj dobil, in tisti, ki pa ni imel hranilne karte, ni nič dobil. Tisti, ki je imel kmetijo, tisti, ki je imel nekaj več, ni dobil nič. Recimo moj oče je delal na železnici, mi nismo dobili hranilne karte. Mislim, ker smo imeli malo kmetije, in tam je bilo enih deset glavnih družin, ki niso dobili, ostali so pa vsi dobili. Eni so dobili karte in potem so prodali sladkor na črni borzi."

Prilagoditi so se morali tudi radikalno novim političnim in ideološkim razmeram, ki so rušile njihove tradicionalne vrednote in verovanja. V "matični domovini" so se počutili kot "drugi". Imeli so težave z jezikom in posledično z občutki manjvrednosti. Ko so denimo šli v Ljubljano po nakupih, so se s težavo sporazumevali:

"Smo šle sz mamo u Ljubljano i mama je prašala u trgovini, nej ji dajo eno srejšo sz škešelon [žepom, op. a.]. Ma se niso na noben način mogli zmenit, kaj je tela."

Z ukinitvijo zadrug in z informbirojevskim sporom so se strasti v vasi umirile, vera v komunizem, ki naj bi odpravil neenakost in vse krivice, je polagoma splahnela in

življenje v vasi se je vrnilo v stare tirnice; ljudje so ponovno brez večjih težav hodili v cerkev in se udeleževali tradicionalnih obredov, ponovno so lahko hodili v Trst, ki jim je za nekaj desetletij spet ponujal možnosti dodatnega zaslужka.

ZAKLJUČEK

Podobno kot nekatere druge etnografske in ustnozgodovinske študije povojnega obdobja tudi pričujoča raziskava kaže, da je poleg boja zoper fašizem in nacizem velikokrat šlo tudi za socialne konflikte, za spreminjanje socialnih statusov ali za boj za prevlado v lokalni skupnosti in podobno (prim. Portelli, 1997; Van Boeschoten, 2005).

Poglobljeni intervjuji so nam na eni strani omogočili odstiranje zamolčanih dejstev, ki jih v pisnih virih ne moremo zaslediti in se nanašajo na sodelovanje vaščanov v določenih strukturah fašističnega režima, kar je v marsičem pogojevalo izbire in odločitve v povojnem času. Zaradi strahu pred maščevanjem novega režima so potlačili določene dogodke in tako svoje spomine uskladili s prevladujočo ideologijo. Iz pričevanj pa je mogoče razumeti, da pri odstiranju zamolčanih spominov ne gre iskati vzrokov za potlačitve toliko v režimu samem kot v medsebojnih odnosih znotraj lokalnih skupnosti in v lokalnem boju za prevlado. Ena od pričevalk, ki je izpostavljala razne krivice, teh ni povezovala s Titovim režimom, saj je ponosno pokazala na sliko Tita, ki je visela na zidu poleg križa in slike pokojnega moža, s pripombo, da je ne bo nikoli snela, saj je bil po njenem mnenju *"Tito velik človek, ki ga je spoštoval cel svet"*. Krivca za opisane težave so videli bolj v sprijenosti sovaščanov, ki so po vojni prevzeli oblast.

Očitali so jim konvertitstvo, saj naj bi bili isti akterji sprva sodelavci fašistov, v novem režimu pa nato nosilci komunistične ideologije. Lahko pa to razumemo tudi kot preživitvene strategije malega človeka, ujetega v vrtincu spreminjajočih se ideologij in oblasti preteklega stoletja.

**"THE DEVIL CAME TO VILLAGE AFTER THE LIBERATION!": THE
IMPORTANCE OF ORAL HISTORY IN THE DISCLOSURE OF
MYTHOLOGICAL STRUCTURES OPERATING IN THE PAST – CASE
STUDY OF MEMORIES FOSTERED IN RAKITOVEC**

Vida ROŽAC DAROVEC

University of Primorska, Science and Research Centre,
Garibaldijeva 1, 6000 Koper, Slovenia
e-mail: VidaRozacDarovec@zrs.upr.si

SUMMARY

By analyzing the compilation of articles recorded in the Istrian village of Rakitovec, the articles aims at demonstrating how oral history helps us understand the influence of mythology on the individual and society. Moreover, it sheds light on possibilities and difficulties brought about by fostering different, "socially oppositional" memories, which give rise to a more democratic version of the past. The analysis of memories therefore has to take into consideration the fact that people tend to modify or repress memories of painful experiences that are not in accordance with their current identity or cannot be "processed". If not harmonized with social norms and collective views of the past, memories may be perilous and painful. Our unconscious fear of social exclusion compels us to form memories that are in accordance with social expectations. The importance of oral history lies in the fact that it helps us understand ideological mechanisms and the intertwinement of historical, mythological and ideological visions of society by analyzing memories.

Within such a context, the article analyses Istrian "common people's" memories of changing political circumstances in the postwar period, their manners of adaptation to radical social and political changes they witnessed in that period, and their strategies for harmonizing their personal history with their today's lives and the dominant social ideology.

Key words: oral history, oppositional memory, oblivion, postwar period, Istrian people

LITERATURA

- Dota, F. (2010):** Zaračeno poračé. Zagreb, Srednja Evropa.
- Ostaneč, F. (1991):** Slovensko-hrvatska jezikovna meja v Istri: gradivo za obdobje od leta 1860 do 1956. *Annales - Anali Koprškega primorja in bližnjih pokrajin*, 1, 213–222.
- Pahor, M. (1998):** Volitve v narodnoosvobodilne odbore in okrajne narodnosvobodilne skupščine. V: *Slovenska Istra v boju za svobodo*. Koper, Založba Lipa, 547–574.
- Portelli, A. (1997):** *The Battle of Valle Giulia: Oral History and the Art of Dialogue*. Madison, University of Wisconsin Press.
- Rožac Darovec, V. (2005):** Do koder seže spomin. V: Rožac Darovec, V. (ur.): *Meje in konfini. Rakitovec, vas družbenih, kulturnih in naravnih prepletanj*. Koper, Založba Annales.
- Thompson, A. (1990):** *Anzac: exploring national myth and memory in Australia*. V: Thompson, P., Samuel, R. (ur.): *The Myths We Live By*. London - New York, Routledge, 73–82.
- Van Boeschoten, R. (2005):** "Little Moscow" and the Greek Civil War: Memories of Violence, Local Identities and Cultural Practices in a Greek Mountain Community. V: Cappeletto, F. (ur.): *Memory and World War II*. Oxford - New York, Berg, 39–65.